

HÖÖMEI

Suomen kurkkulaulajien ja laulajien yhdistys

Ketä kiekkuu tänä vuonna?

Tuvalaiset ovat suomalaisille tuttuja. Ja suomalaiset tuvalaisille. Vaikka emme heitä halua hyljätäkään, on mielessä ollut pitkään järjestää vaihteeksi mongolialaisen kurkkulaulun työpaja. Tänä vuonna se toteutuu. Helsingissä pidetään loppusyksystä pitkä työpaja, johon liittyy pre-seminari ja kaksi viikonlopun työpajaa. Yhteensä 37 tuntia. Siihen kun lisää konsertit, niin siitähän tulee reilu opintoviikko. Kumpaankin työpajaviikonloppuun sisältyy tietenkin myös konsertti, joten tällä kertaa Kiekusta tuli pitkä. Mutta ketkä opettavat ja esiintyvät?

(Vihaan ketä-pronominia sen väärinkäytön vuoksi, mutta kun tuli niin napakka otsikko...)

Hosoo

HOSOO syntyi 1971 höömei-laulajien perheeseen Tschandman-Sumin maakunnassa Chovdissa, joka sijaitsee Altaivuorilla Länsi-Mongoliassa. Höömeitä lauletaan vain tällä alueella ja tekniikka kulkee sukupolvelta toiselle. Virallista höömei-koulua ei ole. HOSOO on laulanut kurkkulaulua seitsenvuotiaasta mutta aloitti varsinaisen laulajan uransa Mongolian pääkaupungissa Ulaanbaatarissa lopetettuaan koulun. Yli kymmenne vuotta on hän nyt kiertänyt maailmaa yksin ja aikaisemmin mm. Man-

duchai-, Uyanga- ja Egschiglen-yhtyeiden kanssa. HOSOOlta on ilmestynyt kolme sooloalbumia ja Suomen vierailu on järjestyksessä toinen. Ensimmäisen kerran Hosoo oli vieraana Kieku-festivaaleilla vuonna 2001 lumoten yleisön monipuolisuudellaan sekä uskomattoman kirkkaalla sytyllä.

Michael Ormiston ja Candida Valentino

Michael Ormiston on monipuolinen muusikko ja multi-instrumentalisti ja kurkkulaulaja. Mongolialaisen kurkkulauluun hän tutustui vuonna 1988. Siitä asti hän on opiskellut ja perehtynyt höömein saloihin länsimaisten tuntijoiden sekä Mongolian parhaiden kurkkulaulajien (Tserendavaa, Gereltsogt, Ganbold, Sengedorj, Tsogtbaatar...) tuella. Vuonna 1994 Michael sai Gereltsogtiin siunauksen opettaa höömeilaulun perusteita. Siitä lähtien hän on pitänyt työpajoja, luentoja sekä esiintynyt yksin ja yhdessä vaimonsa Sandida Valentinon kanssa. Vuonna 2002 Candida ja Michael tekivät Euroopan kiertueen yhdessä mongolialaisen laulajan Tserendavaan kanssa. Mongoliassa hän on käynyt opintomatoilla neljä kertaa. Kurkkulaulun ohella Michael myös pitää Candidan kanssa rentoutus-, terapia- ja meditaatioesioita. Michaelilta on ilmestynyt 3 CD:tä.

Candida Valentino on alunperin työskennellyt oopperan ja tanssin pukusuunnittelijana. 1991 hän aloitti parantavan äänityöskentelyn meditatiivisen laulun ja yläsävelten kanssa.

Chris Jamesin alaisuudessa hän päätti The Power of Sound Teacher -koulutuksen 1999. Kurkkulauluun hän tutustui vuosittuhannen lopussa Michael Ormiston myötä ja matkusti hänen kansaan Mongoliaan vuonna 2000. Siitä pitäen hän on opiskellut kurkkulaulua ja on saanut myös mongolialaisen höömei-mestarin Tserendavaan siunauksen opettaa kurkkulaulun perusteita. Kurkkulaulun ohella hän soittaa Don Conreux and his Mysterious Tremendum Ensembllessa, opiskelee raga-laulua, sekä harjoittaa ääniterapiaa ja Chavutti Thirumal jalkahierontaa. Häneltä on ilmestynyt yksi CD, Life After Life.

Cedip Tur

Cedip Tur on tuvan kieltä ja tarkoittaa suurin piirtein: Mikäpänsä tässä tai hyvin menee. Yhtyeellä on tuvankielinen nimi, koska se soittaa pääsääntöisesti tuvalaista kansanmusiikkia ja laulaa höömeitä, jota lännessä myös kurkkulauluksi kutsutaan. Kurkkulaulua yhtyeen jäsenet ovat harrastaneet kolmesta

Oppiiko kurkkulaulua kirjoista

Tai oikeammin yläsävellaulua tässä tapauksessa, mutta "kurkkulaulu" rimmasi paremmin "kirjojen kanssa". Viime keväänä sain viimeinkin käsiini muutaman yläsävel- ja kurkkulauluoppaan, joista olin aikaisemmin vain kuullut. Mikään oppaista ei usko pelkkään sanan mahtiin, vaan kaikissa on mukana myös CD.

Yläsävellaulusta innostuneet ihmiset ovat pitkään kaivanneet oppaita tekniikan opettelemiseen, mutta sellaisia ei juuri ole ollut saatavissa. Opas ei luonnollisesti korvaa elävää opetusta, mutta jos sellaista ei ole saatavissa tai vain hankalasti tavoitettavissa, on oppaistakin luonnollisesti jonkinlaista apua – varsinkin jos siinä on vielä äänite mukana.

Nestor Kornblom
Overtone Chant – The Practical Guide
(mukana englannin, espanjan, ranskan, ruotsin, hollannin ja saksan kieliset käännökset), + CD

Suomessakin pari kertaa vierailut, viimeksi viime keväänä Minä olen -messuilla satapäiselle kuulijajoukolle luennoinut, Nestor Kornblom on väsännyt lukijajäystävällisen instantoppaan kuudella kielellä. Luki-jäystävällisen sikäli, kun keskimääräisellä työmatkalla hyvin ehtii lukemaan yhden mieleisensä kielen osuuden. Esipuheitten ja kiitosten ohella varsinaista asiaa on vain kymmenkunta sivua. Alkulehtien, mainosten, kiitosten, omistusten, kuvasivujen ja käännösten kanssa siitä tulee kirja. Tai ainakin kirjanen. Nokkela oivallus. Kirjan ohella tulee myös CD ja sen kanssa aikaa saa kulutettua enemmänkin. Olen itsekin leuhkinut, että yläsävellaulun voi opettaa viidessätoista minuutissa, joten kyllä jujusta pääsee kiinni myös tämän oppaan avulla.

Opas on eräänlainen hands-on – tai sanoisiko paremmin mouth-open -opas. Sitä on tarkoitus lukea samaan aikaan kun kuuntelee siihen liittyvää äänitettä.

Harjoitukset lähtevät pitkästä hengitysharjoituksesta edeten yhden kammion tek-

niikasta kahden kammion tekniikan kautta "syvä-ääni -tekniikkaan" eli kargyaraan.

Yhden kammion tekniikalla tarkoitetaan suun onteloa muovaamalla tuotettuja yläsäveliä kieli alhaalla. Lähtökohtana on vokaalien laulaminen. Kahden kammion tekniikassa kieli nostetaan ylös ja Nestor Kornblom johdattaa tähän englantilaisella r-äänteellä eli kieli ei kosketa kitalakea vain kurkoittaa sitä kohti. Johtuneeko äidinkielestä, mutta minä ainakin suosin ällää, jolloin kitalaesta saa ikäänkuin tuen.

Ohjeet oppimisen kannalta ovat melko ylimalkaisia ja erityisesti kargyaraan kohdalla. Teoriaan ei puututa lainkaan ja historiaakin vain sivutaan. En ole ihan varma miten aloittelija tämän teoksen kokisi, mutta epäilen pitämieni työpajojen perusteella, että monelle äänenmuodostuksen ymmärtäminen tuottaisi tämänkin oppaan jälkeen vaikeuksia. Hyvän yläsävellaulun harjoitteluoppaana tätä voi pitää – varsinkin jos nasaali äänenmuodostus ei ärsytä. Kargyaraan oppimiseen suosittelisin mieluummin vaikka Huun-Huur-Tun levyjä ja niillä laulettua kargyaraan matkimista.

Kirjan mukana seuraava levy on äänityksen tasoltaan hyvä ja vaikei kaikua ole säästely, ei se hermoihinkaan käy. Oiva opus kärsimättömille.

Jonathan Cope
How to "Khöömei"
and Other Overtone Styles + CD

Tätä opasta yhdistää edelliseen aiheen lisäksi kans; molemmissa sivulta kuvatun ihmisen suusta tulee värejä. Kumpikin ilmeisesti rinnastaa yläsäveliä valon spektriin. Peri-

aatteessa kaunis rinnastus ja äänen ja valon taajuuksien suhteista on etsitty rinnastusta – itsekin olin aiheesta innostunut kaksikymmentä vuotta sitten kauan ennen kurkkulaulun löytämistä. Välillä se unohtui kunnes kuulin Nestor Kornblomin työpajassa siitä jälleen. Keväällä tapasin yläsävelfestivaaleilla Belgiassa Rollin Rachelin – länsimaisen yläsävellaulun veteraanin – ja hän ampui teorian alas kertomalla, että jos äänen aallonpituudet nostetaan riittävän korkeaan potenssiin ikään kuin vastaamaan näkyvän valon aallonpituuksia, oktaavi kattaa vain pienen osan "sateenkaaresta". No, enpä ole tarkistanut. Pitänee kaivaa esille vanhat muistinpäätökset – jos löytyvät. Asiaan.

Jonathan Cope on aloittanut yläsävellaulun samana vuonna kuin monet suomalaiset – minä mukaan lukien – eli vuonna 1995. Siihen katsoen näinkin mahtipontisesti otsikoidun kirjan kirjoittaminen on vaatinut varsin hyvää itsetuntoa. Jonathan Cope kertoo esipuheessaan tarkoittaneensa myös oppaan käytännölliseksi eli nimenomaan niille, jotka haluavat oppia laulamaan yläsävelin ja jättäneensä teorian taka-alalle. Kirjasessa on kuitenkin varsin kohtuulliset perustiedot yläsävelistä ja pikkuisen historiaakin. Jotkut tiedoista herättävät hieman epäilyä – kuten temperoidun asteikon sysääminen yksin J.S.Bachin ansioksi tai synniksi – mutta häilyviäpä nuo tuntuvat joskus olevan höömein synnyinmaankin määritelmät. Suoranaisia virheitäkin olin löytävinäni: ..yläsävelten tuottaminen korkean perusäänien päälle on vaikeaa, koska yläsävelet tulevat lähelle toisiaan. Ymmärtääkseni se on lähes päinvastoin. Luulen hänen tarkoittavankin sitä, yläsävelasteikko tihenee mitä ylempäs siinä mennään.

Varsinaiset harjoitukset lähtevät samaan tapaan kuin Kornblominkin kirjassa. Sillä erotuksella tosin, että tässä kirjassa ensin selitetään lämmittely ja levyllä käydään suoraan asiaan.

Harjoitukset etenevät varsin loogisesti, kunnes tullaan tekniikkaan, josta Jonathan käyttää nimitystä mäntä-kieli, joka levyllä

kuulostaa samalta, kuin Nestorin kaksikammio-tekniikka. Piirros näyttää kyllä kielen asennon väärin. Englantilaista ärrää ääntäessä minun kieleni kääntyy ainakin ylös – ja siltä se myös kuulostaa – mutta kirjan kuvassa kieli on alhaalla. Hmm.

Myöhemmin käsitellään ”kuppikieltä”, mikä periaatteessa vastaa paremmin Nestorin kaksikammio-menetelmää.

CD:n esimerkit eivät ole kovin vakuuttavia. Yläsävelet soivat aika hiljaa – voi toki johtua äänitustekniikastakin. Äänenmuodostus kuulostaa myös siltä, että yläsävelet muodostuvat enemmän nenä-, kuin suuontelossa.

Ennen höömeiharjoituksia levyllä on raita nimeltä ”vocal fry” – äänen käristäminen. Päästetään hiljainen ääni ja hiljennetään sitä niin kauan, että se alkaa käristä. Tästä aiheesta on keskusteltu paljonkin kurkkulauluklubilla Yahoossa, Internetissä. En vain ymmärrä mitä sillä on tässä tekemistä. Periaatteessa sillä voi paikallistaa äänihuulet, mutta mitään muuta apua siitä ei höömeihin oppimiseen ole.

Kirjassa on ihan hyviä ja hauskojakin ideoita höömei-äänen aikaansaamiseksi. Cope ei ole kyllä itse kovin vakuuttava höömeihin laulaja mutta kohtuullinen länsimaiseksi. Voi jopa olla, että näillä esimerkeillä länsimaisen on jopa helpompi löytää oikealle tielle.

Sitten tulee kyllä suurin floppi. Raita 20 – Sygyt-ääni: sillä ei ole mitään tekemistä sygytin kanssa. Tai ei juuri mitään. Jonathan: Sygyt perustuu höömeille – tässä ei ole tietoaakaan höömeistä.

Kargyraassa palataan taas totuuden tielle ja kirjanen antaa hyviä ideoita kargyran oppimiseen.

Loput raidat ovat sitten yläsävellauluun keskittyviä harjoituksia, mutta suoraan sanottuna tuon ”sygytin” jälkeen menetin mielenkiintoni koko kirjaan.

Kuitenkin. Kirjasta on ehdottomasti hyötyä yläsävellaulusta kiinnostuneelle ja levystä ja harjoituksista on apua treenaamisessa. Mutta. Mistä tämä itsetunto, jossa opetetaan tekniikkaa, jota ei hallita, eikä ymmärretä? Hei haluaisiko joku kustantaa tekemäni opperalaluoppaan...

Rollin Rachelle Overtone Singing Guide, 2. painos

Rollin Rachelle on brittiläinen yläsävellaulun veteraani, joka on jo itse asiassa lopettanut vakituisen opettamisen ja esiintymisen. Omien sanojensa mukaan ei halunnut ryhtyä varsinaiseen kaupalliseen työhön alalla vaan vaihtoi muihin hommiin. Kirjastakin on painos periaatteessa loppunut ja uutta ei ole näillä näkymin tiedossa. Mutta eihän sitä koskaan tiedä.

Tämä opas on tähän astisista teoreettisesti vakuuttavin niin ulkoasultaan, kuin sisällöltäänkin.

Kirja keskittyy länsimaiseen yläsävellauluun vaikka historia-osassa annetaan kyllä kunnia sille kelle kunnia kuuluu eli höömeille. Historian jälkeen tarjotaan varsin selkeä teoriaosuus yläsävelistä. Ennen varsinaisia harjoituksia valmistellaan lukijaa lämmittelyllä tarjoten hyviä harjoituksia, jotka ovat luonnollisesti erittäin käyttökelpoisia myös höömeihin harjoittelijoille.

Periaatteessa kirjan ja levyn sisältämät harjoitukset ovat samankaltaisia, kuin kahden edellisenkin. Selkeimpänä erona on se, että Rollin tietää musiikillisesti paljon tarkemmin mitä tekee. Sen osoittavat kirjaseen lukuiset notaatio-esimerkit. Luulisinkin, että niiden ansiosta tämä on musiikin ammattilaisille ja harrastelijoille juuri siksi paras yläsävellaulun ymmärtämiseen ja harjoitteluun.

Kirjan vakuuttavuutta lisäävät myös hyvä hakemisto ja yliopistomainen lähdeaineistoluettelo ja hakemisto.

Rollin Rachellella on myös melkoisen nasaali soundi ja itse en siitä hirveästi pidä, mutta tarkkuus ja tieto ovat vaikuttavia. Ja erityisesti se, että se, mitä hän opettaa kirjassaan, on todella vankasti hallussa – eikä hän yritäkään opettaa mitään muuta.

Wolfgang Saus Oberton singen – Das Geheimnis einer magischen Stimmkunst

Tämän pinon neljäs kirja jää valitettavasti vähäiselle arviolta puutteellisen saksan taitoni vuoksi. Kirja on ainoa kovakantinen ja vakuuttavan oloinen yläsävellauluopas, jossa perehdytään myös syvällisesti yläsävelteoriaan. Historia on julkaisussa jätetty sivuun ja hypätään suoraan asiaan.

CD:llä on enemmän puhetta kuin edellisissä eli työmatkat kuluvat rattoisasti. Et välttämättä tarvitse kirjaa edessäsi. Toki se tukee harjoittelua, mutta vasta kotona, ei autossa ruuhkassa. Levyllä on hyvää myös se, että mukana ei ole pelkästään kirjoittajan oma ääni, mutta erityisesti naisyläsävelijöitä palvelevia naisääniä. Jos osaat saksaa ja mielenkiintosi kohteena on länsimainen yläsävellaulu, tämä on sinun kirjasi. Ja vaikket osaisikaan. Harjoitukset ovat saksalaisen täsmällisiä ja huolimatta naisten hieman haparoivista esimerkeistä, ovat esimerkit levyllä selkeitä, eivätkä niin nasaalisia kuin edellisissä oppaissa. Kuriositeettina vielä mainittakoon, että tämän kirjan oheislevyllä on ainoana mukana myös munniharppu.

Wolfgang kehittää myös tietokoneohjelmaa yläsävellaulun oppimisen tueksi, mutta siitä myöhemmin.

Steven Sklar www.khoomei.com: Online-lessons

Ehdottomasti paras tapa oppia kurkkulaulua on hankkia hyvä opettaja osallistumalla kurseille tai ottamalla yksityistunteja. Helppoa se ei tietenkään ole, kun opettajia ei ole kovin montaa ja opettajien tasostakaan ei voi olla aivan varma. Ehkäpä Kurkkulaulajien pitäisi perustaa jokin sertifiointijärjestelmä... Kirjojen ja levyjen lisäksi on vielä yksi vaihtoehto etäopiskeluun: internet. Olen törmännyt Internetissä vuosien varrella joihinkin How to -sivuihin, mutta niihin kannattaa suhtautua varauksella. Kaikilla sivunsa tehneillä ei ole välttämättä kovin selkeää käsitystä edes siitä mitä höömei oikeasti on. Yksi poikkeus joukossa on Steven Sklar. Amerikan höömeiguru. Hänen höömeihistoriansa alkaa 1990-luvun alusta. Tuvassa hän on käynyt kaksi kertaa ja Amerikan mantereella isännöinyt Huun-Huur-Tu -yhtyettä useaan otteeseen. Kerran hänet kutsuttiin Suomeenkin ja Steven piti meille pojille kurssin marraskuussa Kanteleen kylässä 1998. Opettajana Steven oli hyvä ja osasi selittää asiat selkeästi. Monet tuvalaiset opettajat ovat mestareita laulamaan, mutta huonoja kertomaan mitä tekevät.

Nyt Steven on laajentanut toimintaansa Internetin maksullisiin Höömei-kursseihin. Valmiina ovat yörekteer ja kargyra ja sygyt on tulossa. Yksi oppitunti käsittää reilut 10 000 merkkiä tekstiä ja 7 videota. Kuivusta on niukasti. Tuvalaisia esimerkkejä on mukana muutamia, mutta varsinaiset esimerkit Steven tekee itse. Se on luonnollisesti ymmärrettävää, kun hän on jättänyt tietokone miehen hommat ja yrittää tienata leipänsä hömeistään.

Oppitunti on selkeä ja yksinkertainen, samoin videot. On varmaa, että näistä on apua. Sivujen ulkoasu on kuitenkin melkoisen karu ja siihen ei todellakaan ole panostettu. Siihenkin katsoen 25 \$ hinta oppitunnista tuntuu ehkä paljolta, mutta toisaalta videot voi ladata omalle koneelle ja yksi oppitunti onkin äkkiä melkein lukukausi.

Tässä arvostelussa ei ole mukana **Mark van Tongerenin** mainiota kirjaa Overtone Singing, koska se ei ole opaskirja. Erittäin suositeltava kuitenkin: www.fusica.nl

Sauli Heikkilä

Kirjat löytyvät
Kornblom: www.harmonicsounds.com
Cope: www.soundforhealth.com
Saus: www.oberton.org
Rachelin kirja on loppuunmyyty
Sklarin saitti: www.khoomei.com

Juha Valkeapäänitaidetta

Seuraavilla riveillä keskityn kahteen asiaan, lyhyesti muihin ja pitkästi itseeni. Toivon että kuvaukseni toimistani äänitaiteen ja esittävän taiteen saralla avartuisi lukijan mielessä kirjoittajan napaa suuremmaksi alueeksi. Teksti on osa Teatteri-lehdessä 1/04 ilmestynyttä juttua.

MUUT

Mitä on suomalainen esittävä äänitaide? (Vastaukseni ei sisällä äänitaidettaan etupäässä elektronisten tai tietoteknisten keinojen varaan rakentavia taiteilijoita. Viime viikonloppuna 16.-18.4. Muu ry:n järjestämä Digital Seminar 3 esitteli äänitaiteilijoita jotka tekevät taidettaan koneiden välityksellä, panematta omaa ääntään likoon. Pieninä poikkeuksina ääntelivät ja lauloivat amerikkalainen Charlie Morrow ja britti Momus.) Esittävä äänitaide liikkuu musiikin rajamailla eikä kenties aina ole kaikkien mielestä musiikkia ollenkaan. Se on sanatonta ja sanallista tai soittimin tuotettua ääntä, joka usein perustuu improvisaatioon. Muusikko muuttunee äänitaiteilijaksi tuottaessaan ääntä perinteisen musiikkikentän ulkopuolella tai käyttäessään ääntään tavalla joka ei sovi perinteisen musiikin raameihin. Toisaalta on äänitaiteilijoita jotka tulevat musiikkikentän ulkopuolelta. Tämä kysymys muuttuu yhdentekeväksi esityksen edessä, pääasiahan on että esitys on hyvä! Muutama nimi joita kannattaa seurata: Anna-Kaisa Liedes, Outi Pulkkinen ja Jouko Kyhälä, Heikki Laitinen, Sirkka Kosonen, Wimpe Saari, Äijä, turkulaiset Ääniteatteri Paniikki ja runon ympärille keskittynyt Ropelli, Oranssissa toimiva Parku-kuoro. Teatterissa mielenkiintoisia ääniä voi kuulla esimerkiksi Pauliina Hulkon ja Naamio & Höyhenen produktioissa sekä Laura Murtovaaran säveltämässä esityksessä Ylioppilasteatterissa. Niin ja tanssijat heittäytyvät kovasti äänitelemään välillä; yllä olevista nimistä osa tekee hienoa ääntä myös tanssin saralla.

J. V:n OMAKUVA ÄÄNITAITEILIJANA

Äänyöni peruskivi on improvisaatio. Se on joo joo -miesten ja -naisten hommaa jonka ei katkaise. Siinä on oltava hereillä, se vaatii herkkää korvaa. Ja rapatessa roiskuu: impro ei ole täydellisyyden tavoittelijoiden laji.

TITTELI

Olen nimittänyt ja antanut nimittää itseäni äänitaiteilijaksi kymmenen vuotta. Se on helppo mutta hankala ratkaisu. Millainen

äänitaiteilija minä olen? Esitän vastaukseni negatiivisen päättelyketjun avulla.

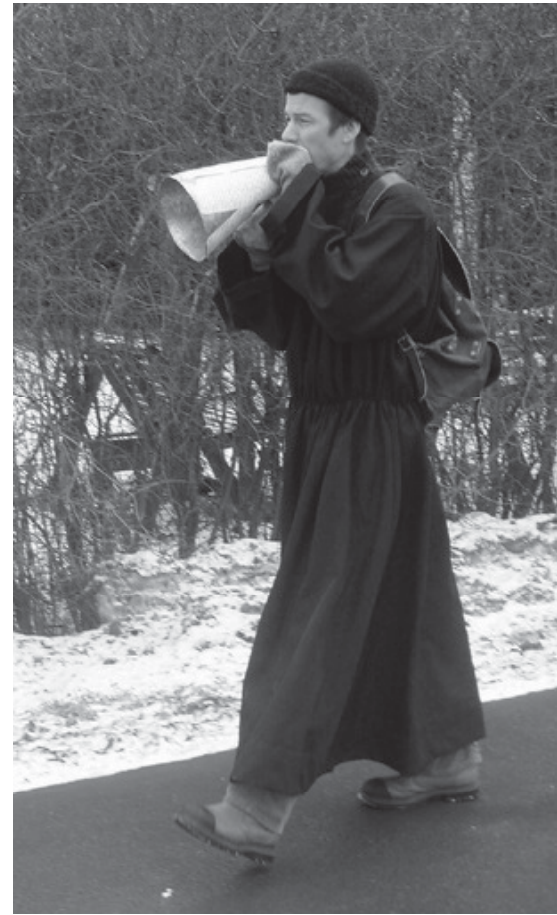
En ole muusikko koska en soita musiikkia, tuottamani ja käsittelemäni äänet eivät perinteisessä mielessä ole säveltaidetta. Tunnettu esimerkki musiikkikäsityksen laajuudesta on säveltäjä John Cage, joka istui avoimen ikkunan ääressä Manhattanin-kodissaan ja kuunteli kadun kumua musiikkina. Mutta toisaalta toimin kuin muusikko esiintyessäni konsertissa yksin tai muusikkojen kanssa ja esittäessäni musiikkia, abstrakteja ääniä jotka toimivat kuulijassa niin kuin musiikki toimii. Siellä voi erottaa rytmejä, tempon ja sävelkorkeuden vaihteluita, jonkinlaisia rakenteita, säveliä! Mitä musiikki saa ihmisessä aikaan? Pystyvätkö pelkät äänet samaan? Se riippuu - kuulijasta.

Minun äänitaiteilijani ei myöskään ole näyttelijä koska en ole näytellyt mitään tai ketään. Esiinnyn teattereissa, kerron tarinoita, rakennan esityksiäni vaihtuvien roolien varaan ja äännellessäni saatan eläytyä rooliin mutta se ei tee minusta näyttelijää. En ole tanssija vaikka äännellessäni sätkin ja nytkin ja kehollani on jonkinlainen suhde tilaan. Performanssi-, käsite- tai kuvataiteilijaksi teokseni ovat liikaa läsnä.

Kaikki äänitaiteilijat eivät ole esiintyjä. He rakentavat äänitiloja ja -installaatioita tai säveltävät radiofonisia teoksia. Tällaisten äänitaiteilijoiden esityksissä äänilähde on usein kone. Minun esitykseni äänilähde olen useimmiten minä itse. Olen esiintynyt ja läsnäoleva äänitaiteilija.

ÄÄNITAIDE

Äänitaiteilija tekee äänitaidetta. Ansioluettelostani selviää että elävän tai esittävän taiteen kontekstissa olen vuoteen 2000 asti tehnyt vain äännelmiä ja lyhytäännelmiä. Sen jälkeen olen tehnyt edelleen äännelmiä mutta myös konsertteja, esityksiä, ääniperformansseja, -teoksia, -installaatioita, -maailmoja, -suunnittelua, -teatteria, -muotokuvia, kaksi cd-levyä ja yhden kirjaseen. Mitä on tapahtunut? Eivätkö kaikki äänityöni olekaan äännelmiä? Osittain termisekamelska on perua vaihtelevista esityskonteksteista. osittain se kertoo tempoilevista yritysistäni

Juha "vaeltaja" Valkeapää

määritellä tekemisiäni ja paikkaani esittävän taiteen maailmassa.

Kovasti yksinkertaistaen voin sanoa että konsertit ovat musiikkia, kun taas pelkissä esityksissä ääni ei ole pääosassa. Ääniperformansseja olen esittänyt live- ja performanssitaideyhteyksissä. Ääniteos on korvannut lyhytäännelmän ja lähentelee musiikkia. Ääni-installatio on tilateos jossa ääni tulee nauhalta, äänimaailma on joko elävän (esimerkiksi Karla Lopin ja Annu Valosen esityksessä Mamma meedio tammikuussa 2004) tai nauhoitetun (kuten Kulttuurien museon Siperia-näyttelyssä 2002 - 03) äänen luoma tila, ja äänisuunnittelu tarkoittaa näyttelijöiden kanssa teatteriesitykseen tekemääni äänimaailmaa, jonka näyttelijät esittävät kuten Valtimonteatterin Kiven navassa marraskuussa 2003. Ääniteatteri taas tarkoittaa toimintaani Ääniteatteri Iki-Tursossa, terminä se sijoittuu lähelle äännelmää. Äänimuotokuvat ovat äänellisiä muotokuvia ihmisistä, mutta voi sanoa että lajityypiltään ne ovat ääniperformansseja. Cd-levyt sisältävät musiikkia ja

kirjanen suomen-, englannin-, espanjan- ja unkarinkielisiä sanoja.

Mutta mitä ovat äännelemät? Ääntelijänurani alkoi Jaakko Nousiaisen kanssa. Vuosina 1993 - 2000 teimme kesken-duona erinäisiä äänitöitä joita aloimme nimittää äännelemiksi. Aluksi ne olivat vapaita improvisaatioita. Tehtävä oli äänellä tila, sanoita. Myöhemmin nimesimme teeman tai sovimme tietyistä kuvioista. Alettuani sooloilla tarkensin määritelmää 1998: Äännelemän erottaa kuunnelmasta miltei täysi sanattomuus, pääosassa on ihmisen ääni, ääntely, puhe ja laulu. Äännelemäni syntyvät aina tiettyyn tilaan, tila on soitin. Esittäessäni äännelemän kerron tarinan. Miltei sanattomina ne jäävät abstrakteiksi mutta silti siellä pohjalla on tarina. Tämä on suurin ero äännelemieni ja musiikkini välillä: musisoidessani minulla ei ole tarinaa.

KORVAN PAIKKA

"Kuunnelma" lienee kuunnelma koska sitä ei voi nähdä. Kuulo on ihmisen paras näköaisti. Päädyimme Jaakko Nousiaisen kanssa äännelemään koska äännelemät ovat äännelelen ihmisen äänellä tehtyjä. Luonnollisesti yleisön, tilan ja ympäristön äänet sulautuvat osaksi äännelemää. "Kuunnelma" korostaa vastaanottamisen tapaa, kuuntelua. Äänellä pitää kuunnellen. Ei itseä vaan toista.

1/2004

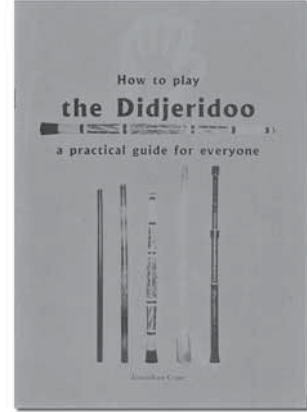
Julkaisija: Suomen kurkkulaulajat ry.
Päätoimittaja ja taittaja: Sauli Heikkilä
Kirjapaino: Nykypaino Oy

Suomen kurkkulaulajien hallitus:
Sauli Heikkilä (pj), Juulia Salonen,
Jari Ilmonen
varajäsenet:
Juha Valkeapää, Tapani Riddarström,
Rauno Lauhakangas

Osoite: PL 17, 00741 HELSINKI
Puhelin: (09) 386 3260
GSM 045 671 1868
Fax (09) 3746 3980

How to play the Didjeridoo : A practical guide for everyone by Jonathan Cope

Jonathan Cope on kirjoittanut reilut viisikymmentä sivua pitkän didgeridoon soitto-oppaan. Soitto-opetuksen lisäksi kirjasta löytyy neuvot oman soittimen ja kantopussin rakentamiseen. Cope suosittelee myös kuunneltavia cd:tä ja kertoo nettilinkejä. Myös teoksen miellyttävästä ja selkeästä kuvituksesta vastaa Cope.

Cope kirjoittaa myös Australian aboriginaaleista, heidän uskonostaan, rituaalimusiikista ja rituaalisoittimesta, didgeridoosta, mutta varsin pinnallisesti. Ilmeisesti Cope on suunnannut teoksensa ihmisille, jotka vain haluavat oppia soittamaan yhtä maailman vanhimmista soittimista. Tai sitten hän ei ole lukenut alan klassikoita. Tässä ei sinänsä ole mitään vikaa, mutta Cope itse kuitenkin koko ajan painottaa suoraan ja rivien välistä, että didgeridoon tausta ja historia tulisi tuntea jos soitinta haluaa soittaa.

Didgeridoon soiton alkeiden oppimiseen Copen teos sopii hyvin. Kirja toimii varmasti mainiosti Copen erikseen ostettavan opetus CD:n kanssa. Oppaassa käydään läpi useita länsimaiseen soittotyyliin tarvittavia ja hyväksi havaittuja harjoituksia ja keinoja. Tosin ilman CD:tä kirjan neuvot voivat jäädä aivan aloittelijalle epäselviksi.

Cope kertoo myös hieman perinteisestä aboriginaalien soittotekniikasta. Mielestäni hän kuitenkin vain raapaisee

pintaa. Totuushan on se, ettei yksikään länsimaalainen osaa soittaa samalla lailla kuin aboriginaalit. Olisin kaivannut aboriginaalitekniikkaosioon vähintään selvitystä ja harjoituksia poskien, palleen ja kielen käytöstä, sekä edes hieman informaatiota perinteisten rytmien muodostamisesta ja rytmien yhteydestä alkuperäiskansan kieleen. Kokonaisuudessaan Copen opas toimii kevyenä ja lyhyenä oppaana didgeridoon soiton alkeiden neuvomisessa.

Voin itse suositella didgeridoosta kiinnostuneille ihmisille mutamaa linkkiä ja CD:tä. Erityisen mainiot ja informatiiviset sivut löytyvät aboriginaalien arvostetuimmalla didgeridoon rakentajalta Djalu Gurruwililta, hän on myös tehnyt muutaman loistavan opetuslevyn: www.djalu.com. Djalun kanssa yhteistyötä tekevällä tutkijalla on myös loistavat sivut osoitteessa www.ididj.com.au/home/index.html. Tämän lisäksi voin lämpimästi suositella omien sukulaisten sivuja www.whitecockatoo.com ja heidän kahta levyään.

Tuomas Kylänpää
tuomasky@hotmail.com

Tuvaan lähdessä?

Menneenä kesänä ilmestyi myös kielitaidottomille Tuvan matkajille arvokas opus: English-Tuvan phrasebook. Kirjaseen on toimittanut edinomaista englantia puhuva Aldynai Seden-Khurak – tuttu erälle suomalaisillekin. Esimerkkilauseista eräs kuuluukin Mister Janson mynda chogul - Herra Jansson ei ole täällä. Tuskinpa on sattumaa, että lehtemme ahkera avustaja, Cedip Turin jäsen ja intohimoinen Tuva-harrastaja on Sami Jansson...

Kirja on luonnollisesti välttämätön jokaiselle

kurkkulaulajalle ja uva-friikille. Jos halukkaita ilmaantuu riittävästi, kirjasta voisi tehdä yhteistilauksen. Laitapa sähköpostia.

saul@sci.fi

Nojatuolimatka Keski-Aasiaan

Alunperin siitä piti tulla vain matka Tuvaan, mutta yksi asia johti toiseen ja kun pyörät olivat lähteneet pyörimään...

Jokaisen kurkkulaulua ja keskiaasialaista musiikkia opiskelevan tärkein metodi lienee kuuntelu ja kokeilu. Elävän opetuksen puutteessa käytännössä tärkein lähde ovat levyt, joita onneksi löytyy markkinoilta kohtalaisesti. Levyjä löytyy monen tyyllisiä ja tasoisia, jurtassa nauhoitetuista etnografisista äänitteistä modernien studioiden kaupallisiin tuotoksiin asti. Monipuolisimmillaan levy voi tarjota erilaisten musiikkityylien ja tekniikkojen esittelyn lisäksi hienoja nojatuolimatkoja Keski-Aasian aroille ja vuoristoon. Tarjonta on sen verran kirjavaa, että levykaupasta tultuaan hätäinen ostaja voi joskus katuakin kauppojaan. Omien kokemusteni pohjalta päätin lähestyä asiaa kokoamalla levyjä teemoittain jonkinlaiseksi oppaaksi levykaupan mahdollisesti laajaa tarjontaa ihmettelväälle. Katsauksen aineistona toimi oman vaatimattoman kokoelmani lisäksi laatikollinen Saulilta lainaksi saamiani levyjä.

Keski-Aasian aroilla ja vuoristossa on ravattu moneen otteeseen kansanperinnettä keräämässä, onneksi. Kansatieteellisiltä kokoelmalevyiltä löytyy yleensä hyvää perustietoa tutkimusalueesta ja sen musiikkiperinteestä. Musiikki on useimmiten tallennettu kenttäolosuhteissa ja on kansanmusiikkia aidoimmillaan. Kansatieteelliset äänitteet voivat olla paikoittain viihdemusiikkiksi, mutta peruskiviä on silti syytä löytää hyllystä. Hyviä kansatieteellisiä kokoelmalevyjä ovat esimerkiksi Tuva - voices from the center of Asia sekä vocal & instrumental music of Mongolia ja niinkään alkupe- räistä mongolialaista musiikkia esittelevä Jargalant Altai. Laajemmin ja osin modernimminkin keskiaasialaista musiikkia esittelevä kokoelma on The spirit of the steppes, Deep in the heart of Tuva taas sisältää pelkästään tuvalaista musiikkia mutta osin modernimmin sovitettuna tai ulkomaalaisten artistien kera.

Tuvasta löytyy useita erinomaisia artisteja ja kokoonpanoja, jotka esittävät perinteistä musiikkia. Tuva Ensemble oli tuvalaisen musiikin lippulaiva maailmalla 1990 -luvulla heti Neuvostoliiton kaaduttua. Tuva Ensemblen perinnön jatkajista ehkä maineikkain on allekirjoittaneen Helsingissä 2001 lopullisesti hullaannuttanut Huun-Huur-Tu (kirjoitusasu kuten levyissä, oikea kirjoitusasu ks.

Höömei 3/99), jolta on ilmestynyt useita erinomaisia perinteitä vaalivia levyjä, joskin

poikkeuskin mukaan sopii (ks. alla). Muita erinomaisia perinteisen tuvalaisen musiikin tulkkeja ovat esimerkiksi Ay-Kherel ja Suomessa 2002 käynyt Chirgilchin sekä jälkimmäisestä soololevyttäneet Igor Koshkendey ja Mongun-ool Ondar. (Ay Kherelin johtaja, Vladimir Sayan, oli ensimmäisen Kiekun vieraana. Saulin huom.)

Mongolialaisten perinteistä musiikkia esittävien kokoonpanojen levyillä soi yleensä runsaasti ja sävykkäästi mongolialainen hevosenpääsello morin-huur. Mongolialainen höömii eroaa tuvalaisesta höömeistä muutenkin kuin kirjoitusasultaan. Erilaisilla höömii-tekniikoilla laulettujen rallien lisäksi mongolialaisilla levyillä kuulee myös ns. ”pitkiä lauluja” (long song, urtiin duu), joissa äänenkäyttö eroaa höömiistä, usein esittäjänä on nainen. Parhaimmistoon kuuluvia mongolialaisia kokoonpanoja lienevät Altai Hangai sekä Altai Khair Khan ja Uyanga. Mongoliasta löytyy myös useita valtion folklore-ryhmiä, kuten Tenger Ayalguu, Ensemble Temuzhin ja Börte. Mielestäni ym. kokoonpanojen tuotoksia vaivaa liika mahtipontisuus vaikkapa Altai Hangain maanläheisempään otteeseen verrattuna. Ehkä tämä johtuu siitäkin, että en ole erityisen ihastunut mongolialaiseen vasarapianoon yoochiniin, olkoonkin että Suomessa duo Tenger Ayalguuna viime syksynä pyörähtäneet ja lyhyen mongolialaisen höömiin kurssin pitäneet herrat Badarch Bat-Orsikh ja Tsevegsuren Tserenbaljir olivat instrumenttiansa (yoochin ja poikkiluilu limbe) kanssa todellisia virtuoosia. Kyllä kunnan topshurin ja morin-huurin röyhintä silti tuntuu enemmän munaskuissa.

Tuvan ja Mongolian musiikin maailmanmenestys on innostanut myös muiden turkinsukuisten kansojen musiikkiperinteen elvyttämistä. Kiinnostavalla tavalla samantapaista mutta kuitenkin selvästi omalaistaan kansanmusiikkia löytyy levytettynä ainakin Altain tasavallasta (Nohon, Bolot & Nohon) ja Hakassista (Sabjilar). Altailainen kai-laulutekniikka toimii samalla periaatteella kuin tuvalainen kargyraa mutta sisältää yleensä hyvin vähän sävelkorkeuden vaihtelua ja ylä-äänien käyttöä. Kai-laulutekniikkaa käytetään altailaisten eeposten esittämiseen, lopputulos on hypnoottisen toimiva. Mielenkiintoinen tapaus on myös Vladimir

Karujev alias Okna Tsagan Zam Kalmukiasta, joka sijaitsee melko kaukana kurkkulaulun kehdestä Kaspianmeren rannalla kuitenkin mongoleista periytyvän kansan asuttamana. Karujev yhdisti 1990-luvulla laulettuna jo liki kuolleen Kalmukian Jangar -eepoksen altailaiseen (laajassa mielessä) syvään kai/kargyraa -laulutyyliin hyvin vangitsevalta tavalla.

Luonnollisesti löytyy myös niitä, jotka yhdistävät perinteitä moderniin ilmaisuun. Tuvan menestynein crossover-yhtye lienee Yat Kha, joka on julkaissut kolme erinomaista tuvalaisia perinteitä ja länsimaista rockia yhdistelevää albumia. Yat Khan uusin, 2003 ilmestynyt levy tuva.rock sai kyllä allekirjoittaneen nikottelemaan sekä ensimmäisellä että toistaiseksi myös sen jälkeisillä kuuntelukerroilla. Levy sisältää lähinnä uusia sähköisempiä sovituksia edellisillä levyillä ilmestyneistä kappaleista sekä Albert Kuvezinin melko epäuskottavaa englannin ääntämystä. Myös Huun-Huur-Tu (tai levy-yhtiönsä) on sortunut crossover -levyyn (Spirits from Tuva), jolla saadaan kuulla perinteikkäitä kappaleita mitä tylsimmiksi jumputuksiksi miksattuina. Mongolialainen Hosoo yhdistää levyillään sekä eri alueiden musiikkiperinteitä (höömii ja didgeridoo) että mongolialaista khöömiitä elektroniseen musiikkiin. Hosoon tavaramerkki on poikkeuksellisen kirkas ja voimakas ylä-äänien käyttö. Naisista perinteitä yhdistelevät moderniin länsimaiseen musiikkilaiseen ilmaisuun mm. tuvalainen Sainkho Namchylak ja mongolialainen Urna. Tuvalaisilla on myös muutamia yhteistyöprojekteja ulkomaalaisten kanssa, kuten Kongar-ool Ondarin ja amerikkalaisen bluesäijä Paul Penan yhteislevy Genghis Blues tai Ondarin ja edesmenneen Richard Feynmanin ”yhteislevy”, joka on koottu eri lähteistä peräisin olevilta nauhoilta ja sisältää enimmäkseen Feynmanin ja kumppaneiden rummutusta. Astetta kiinnostavampaa kulttuurisekoitusta ovat Huun-Huur-Tun ja bulgarialaisen naiskuoro Angeliten yhteislevyt.

Aivan oma lukunsa oman tyylin luomisessa on Vladimir Oiun Oidupaa. Oidupaana levy Divine music from a jail on äänitetty siperialaisessa vankilassa, jossa hän istuu viimeisintä 15 vuoden kakkuaan. Levyn tekstissä on varoitettu ensinnäkin Oidupaana rikollisen persoonan korottamisesta jalustalle ja toiseksi siitä, että Oidupaana tyyli ei ole tyypillinen tuvalainen. Oidupaa tulkitsee vapaasti ja sävykkäästi leijuvan hanurin päälle hyvin omalaatuisesti soivalla nasaali-kargyraalla tuvalaisten lisäksi hienosti muutamia venäläisiä kansanlauluja. Oidupaana tuvalainen hanuriblues on todella tutustumisen arvoinen kokemus!

Jari Ilmonen

Levykatsauksen aineistona olivat seuraavat levyt:

Kokoelmat:	
Vocal & instrumental music of Mongolia	Jargalant Altai
Tuva – voices from the center of Asia	Deep in the heart of Tuva
The spirit of the steppes	
Tuva:	
Ay-Kherel	Five elements
Chirgilchin	Aryskan's wind
Chirgilchin	The Wolf & The Kid
Huun-Huur-Tu	spirits from Tuva
Huun-Huur-Tu	60 horses in my herd
Huun-Huur-Tu	The Orphan's Lament
Huun-Huur-Tu	If I'd been born an eagle
Huun-Huur-Tu	Where young grass grows
Huun-Huur-Tu & Angelite	Fly Fly My Sadness
Igor Koshkendey	Music from Tuva
Kongar-ool Ondar & Paul Pena	Genghis blues
Oidupaa Vladimir Oiun	Divine music from a jail
Ondar Mongun-ool	Boidus tolu
Ondar & Feynman	Tuva talk
Sainkho Namtchylak	stepmother city
Tuva Ensemble	Oske cher
Tuva Ensemble	Tuva - Echoes from the spirit world
Yat Kha	Yenisei-punk
Yat Kha	Dalai beldiri
Yat Kha	Aldyn dashka
Yat Kha	tuva.rock
Mongolia:	
Altai Hangai	Naariits Biilye - Let's dance
Altai Hangai	gone with the wind
Altai Khair Khan	Whistle in the wind
Borte	Mongolian ethno-jazz
Duo Temuzhin	Altai-Hangain-Ayalguu
Ensemble Temuzhin	Altai-Hangain-Ayalguu 2
Hosoo	Dangaa altai
Hosoo	Höömijn Domog
Tenger ayalguu	Mongolian national song & dance
Urna	Hodööd
Uyanga	1
Muut maat:	
Bolot & Nohon (Altai)	Üch Sümer
Nohon (Altai)	Altai maktal
Sabjilar (Hakasia)	Syr chome
Okna Tsagan Zam (Kalmukia)	Jangr

Tuvalaisen kurkkulaulun alkeiskurssi

Gerby, Länsimetsän koulu (Vaasa)
 opettaja Sami Jansson
 la 16.10. klo 10-13.30
 su 17.10. klo 10-13.30
 la 30.10. klo 10-13.30
 su 31.10. klo 10-13.30
 Tiedustelut Vaasa-opisto, Sannasirkku Autio
 06-3253493.
 sannasirkku.autio@vaasa.fi

Loppuvuodesta ilmestyy vielä yksi Höömeilehti – ainakin verkkoversiona. Laita juttuja ehdolle Tuvaan, Mongoliaan tai omituisiin ääniin liittyen. Ei haittaa jos on julkaistu, mutta ei kyllä mitään maksetakaan.

**Liity kurkkulaulajiin ja nauti VIP-asemasta
 20 € (opiskelija/työtön/ eläkeläinen 10 €)
 tilille 800013-70504251
 Muista laittaa osoite (myös sähköposti)!**

yhdeksään vuotta, mutta Imre Kähäri, jonka kurkkulauluhistoria on nuorin on myös ollut ahkerin ja tekee jo omaa soololevyäänkin. Hänen lahjakkuutensa on herättänyt ihmetystä aina Tuvassa asti, Imren toinen suuri rakkaus on intialainen musiikki. Allekirjoittanut on harrastanut höömeitä vuodesta 1995 Haapaveden Boris Salchakin työpajasta lähtien. Sami Jansson aloitti hieman myöhemmin, mutta lingvistinä on ollut ahkera ja meidän näkökulmastamme puhuu sujuvaa tuvan kieltä. Eero Turkka tunnetaan hyvin kansanmusiikkipiireissä monipuolisena muusikkona, jolle käteen istuu soitin kuin soitin ja suuhun erityisesti huuliharppu – jota tosin ei Cedip Turissa ainakaan vielä ole käytetty. Allekirjoittanut harjoittaa höömeitä oman toimensa ohella ja on ollut pääpukarina Suomen kurkkulaulajien toiminnassa vuodesta 1997. Takana on useita lehtisiä, työpajoja ja klubeja sekä viisi Kieku - ihmisen äänen juhlaa.

Cedip Turin ohjelmisto on lähes täysin tuvalaista alkuperää, oma materiaali on työn alla. Loppuvuodesta on tulossa CD. Kuriositeettina mainittakoon, että useimmat yhtyeen käyttämät soittimet ovat soittajien itsensä tekemiä. Paitsi minun. Esitellessäni demo-biisejämme alan länsimaisille harrastajille saimme mm. nimityksiä Huun-Huur-Three ja Finn-Huur-Tu. Lainaan lopuksi amerikkalaista höömei-gurua Steve Sklaria: You guys rock!

Sauli Heikkilä

**Konsertit: 24.10 klo 19.00
 Kurkkulaulajien levyn julkistus, eri esiintyjä
 Michael Ormiston ja Candida Valentino
 7.11. 19.00 Cedip Tur ja HOSOO
 Aktia-sali, Yrjönkatu 31**

Työpajoista lisää takasivulla.

KIEKU 2004

Mongolialainen kurkkulaulu
Opi ja kuuntele hooimeitä.

Työpaja Helsingissä
14.10. Pre-seminaari, Cedip Tur
23.-24.10. Osa I Michael Ormiston ja
Candida Valentino (Iso-Britannia)
6.-7.11. Osa II Hosoo (Mongolia)

Yhteensä 27 tuntia neljän viikon aikana.
Hinta 300 € (Hinta sisältää konsertit)
Sitovat ilmoittautumiset sähköpostilla tai
tekstiviestillä 10.10.2004 mennessä
pienihuone@kolumbus.fi, 045 671 1868

Tiedustelut (09) 386 3260 tai 045 671 1868
Kysy jäsenetuja!

Konsertit

24.10. klo 19.00 Michael Ormiston ja Candida Valentino
(Iso-Britannia)

Kulttuuriareena Gloria, Pieni Roobertinkatu 12, liput 12/8 €

7.11. klo 19.00 Cedip Tur (Suomi) ja Hosoo (Mongolia)
Aktia-sali, Yrjönkatu 31, liput 15/10 €

Ennakko Lippupalvelu

Järjestää Suomen kurkkulaulajat ry.

yhteistyössä: Suomi - Mongolia-seura

nykypaino

vilhonvuorenkatu 11 D
00500 helsinki
puh. 09-57 66 55 00
fax 09-57 66 55 44
e-mail:
aineisto@nykypaino.fi

Hosoo

Michael Ormiston ja Candida Valentino

Cedip Tur

